שני לוחות הברית — אות ה' הלל

האות הזה של הילול יהיה לך לזכרון על ההילול לגדול ה' המהולל ברוך הוא וברוך שמו, ויהיה ג"כ כולל מעשה ה' הגדולים אשר המציאם ברוך הוא לשבחם ולהללם, כמו שאפרש. כל הנשמה תהלל יה (תהלים קנ, ו), אמרו בבראשית רבה (יד, ט) על זה הפסוק, על כל נשימה ונשימה שהוא נושם צריך לקלס, שנאמר כל הנשמה תהלל יה:

וזה לשון רבינו בחיי פרשת קדושים על פסוק שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים לא, טז) בידך עתותי, בא לרמוז שהשם הגדול שדרשו בו (קידושין עא, א) זה שמי לעולם (שמות ג, טו), לעלם כתיב, כולל בצירופי השעות שהן י"ב ביום וי"ב בלילה, וכולל ג"כ הרגעים שהסימן בהם אפשע"ה (רצה לומר אל"ף ופ"א היא שעה), שהרי בגלגול ראשון לארבעתן כולל כמנין הרגעים, ולכך מסיים הכתוב אני ה', יזהרנו שלא יפנה בכל שעותיו ורגעיו כי אם בשם הגדול הכולל את כולם, עד כאן לשונו. ודבריו סתומים, והרבה פירושים בו ואת כולם ישא רוח:

ואני קבלתי בילדותי פירוש נאה ע"ז שכוונתו כך, בגלגול אות ראשון רצה לומר אות ראשון משם של ד' דהיינו יו"ד שעולה במלואה כ', ותגלגלה על ד' אותיות השם ותמצא תתר"פ, דהיינו כ' פעמים יו"ד עולה ד' מאות, כ' פעמים ה"א עולה ק"כ, כ' פעמים וי"ו עולה ת"מ, כ' פעמים ה"א עולה ק"כ, סך הכל תתר"פ. אבל זה הפירוש גם כן דחוק. חדא מצד הלשון. ועוד כי אין יחוס המלואין אלו ביחד, שכשממלאין ההי"ן באלפי"ן צריך למלאות וא"ו ג"כ באלף והוא שם מ"ה, דאין ממלאים ו"ו ביו"ד אא"כ כשממלאים ההי"ן ג"כ ביו"ד כנודע, והוא שם ע"ב:

והנה האיר ה' את עיני במה שאמר הרב הפרדס שער פרטי השמות פרק שני, שכתב כשתצרף אות אלף עם שם ידו"ד עם כל אות מהשם עם ששה נקודות שהם חמשה תנועות המבטא שסימנם נטריקו"ן ועם השב"א שהיא תנועה בינונית בין הפת"ח והסגו"ל הרי ששה נקודות, תצרף האל"ף עם היו"ד ועם הנקודים ששה ל"ו פעמים, וכן עם הה"א באותן הנקודות ל"ו פעמים, וכן עם הוא"ו באותן נקודות ל"ו פעמים, וכן עם הה"א באותן נקודות ל"ו פעמים, עולה הכל ביחד תתר"פ, כי בגלגול אלף עם יו"ד ל"ו פעמים א"י עולה שצ"ו, וגלגול אלף עם ה"א ל"ו פעמים עולה ל"ו פעמים א"ה עולה רי"ו, וגלגל האלף עם וא"ו ל"ו פעמים א"ו עולה רנ"ב, וגלגל אלף עם ה"א ל"ו פעמים אז ל"ו פעמים א"ה עולה רי"ו, שצ"ו רי"ו רנ"ב רי"ו היא תתר"ף, עיין שם שהאריך זיל קרי ביה ותמצא נפלאות. והנה לשם הויה י"ב צירוף, וכל צירוף בגלגול הנ"ל הוא תתר"פ, זהו סוד י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה, ועל זה מבוארים דברי הרב הבחיי:

ובזה מבואר ג"כ מה שכתוב בראשית חכמה סוף פרק עשירי משער היראה וזה לשונו, יש תתר"פ חלקים בשעה, וכנגדם שם בן ד' מתגלגל בצירוף נקודו באלפ"א בית"א תתר"פ צרופין. וכתב עוד, ואחר שתתר"פ חלקים אלו שבשעה הם תתר"פ נשימות שאדם מנשף, ועל כל נשימה ונשימה יש אות משם בן ד' הנותן בו חיות הנשימה ההיא, וזהו (דברים ח, ג) כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. וכיון שהש"י הוא נותן הנשימה והחיים, ראוי שיהי' כל נשימותיו לעבודת הבורא. וכשיסתכל האדם בדבר הזה, יירא מלחטוא וינהוג בעצמו ענוה ושפלות, כי איך יחטא ויקל ראשו בחיים שהש"י מלך מלכי המלכים משפיע בו. והיה אומר מורי ע"ה, כי על זה קראו בספרי היכלות להש"י מלך עלוב, כי אין לך עלבון גדול מזה שבחיים שהוא ית' שופע באדם ובאברים שהכין לו לעבדו יחטא לו. וימשול בזה, לאדון שנתן לעבדו מעות לקנות לחם שיתפרנס, בא העבד וקנה מהמעות מקל להכות לאדונו, היש לך עבד רע גדול מזה. ועכ"ז הש"י הוא עלוב ועובר על פשע ומאריך אפו, כל שכן נוצר מטפה סרוחה שראוי לעבור על מדותיו, עכ"ל:

עוד בכלל הלל להלל ולהודות להשם יתברך בכל מה שמשפיע, הן טוב הן רע, כי על הכל קבעו רבותינו ז"ל ברכות, כי בעצם הכל עושה הש"י לטוב, על כן כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה (ברכות נד, א).

ויתן שבח והודיה להש"י על כל טובה וטובה שבאה לו, הן טובות הנשמה, דהיינו שנתוסף לו עיון שכלי, הן טובת הגוף, הן טובת הממון, אפי' אם הוא מועט יהיה בעיניו רב, ויחשוב מה אני ומה חיי שיהיה לי יותר ממה שיש לזה פלוני ופלוני. ומכל שכן אם השפיע לו הש"י השפעה מרובה, שיפאר וישבח ויאמר כו'. גם אם משפיע לו הש"י איזה פורעניות, יחשוב שאלהים חשבה לטובה ויפאר וירומם ומחויב להלל, כמו שלמדו רז"ל (ברכות ס, ב) מפסוק (תהלים נו, יא) בידו"ד אהלל דבר באלהים אהלל דבר, וכבר הארכתי בזה במאמר ה':

עוד בכלל הזה יש ענין פרטי, שמחויב אדם להלל לה' על עטישותיו, והוזכר זה בפרקי ר' אליעזר (נא) מיום שנבראו שמים וארץ לא היה אדם עוטש וחיה מאליו, אלא בכל מקום שהיה או בדרך או בשוק והיה עוטש היה נפשו יוצאה. עד שבא יעקב ובקש רחמים על זאת. אמר לפני הקב"ה, רבש"ע אל תקח נפשי ממני עד שאצוה אל ביתי את בני ואת בני בני. ונעתר לו, שנאמר (בראשית מח, א) ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף וגו'. שמעו כל מלכי הארץ רגזו וחלו שלא היה בטוח מיום שנברא העולם, לפיכך חייב אדם בשעת עטושו להודות להקב"ה שהפכו ממות לחיים, שנאמר (איוב מא, י) עטישותיו תהל אור, עד כאן. ושמעתי במה שאומרים בעיטושם (בראשית מט, יח) לישועתך קויתי ה', ויפה הוא. והכוונה בזה ההילול לה', כשם שהושעתני עתה, כן אני מקוה לישועתך. כעין ברכת הגומל שאומרים מי שגמלך טוב, הוא יגמלך טוב סלה:

עוד בכלל הזה להלל ולשבח כל מה שברא הקב"ה, וזהו כבודו, כי פעולות האומן מראים על חכמת האומן, כענין שנאמר (תהלים קד, כד) מה רבו מעשיך ה', וכתיב (שם קיא, ב) גדולים מעשי ה'. ויבחון בכל ההשתלשלות, וישכיל בכל מה דאפשר. ואף מה שנראה מכוער, הכל עשה ה' בחכמה. ועל כן קבעו רז"ל (ברכות נח, ב) ברכות על הרואה בריות משונות, כמו הברכות על הרואה בריות נאות (שם), כי האומן הגדול שעשאם יודע למה עשאם כך. כעובדא דר' שמעון בן אליעזר (תענית כ, א) שבא ממגדל עדר והיה רוכב על החמור ודעתו גסה עליו שלמד תורה הרבה, מצא אדם אחד מכוער, אמר ליה כמה מכוער אדם זה. אמר ליה לך אל אומן שעשאני ותאמר לו כמה מכוער כלי זה שעשית. מיד ירד רשב"א מן החמור ונשתטח לפניו ואמר ליה נעניתי לך מחול לי. א"ל אין אני מוחל לך עד שתלך להאומן כו'. יצאו בני העיר לקראתו אמרו לו שלום עליך רבי. אמר להם, למי אתם קוראים רבי. אמרו לו, לזה שמטייל אחריך. אמר להם, אם זה רבי לא ירבו כמותו בישראל. אמרו לו, מה עשה לך. אמר להם, כך וכך. אמרו לו, אעפ"י כן מחול לו. אמר להם, מוחל אני לך ובלבד שלא תהא רגיל בכך, עד כאן:

ולאו דווקא בצורת אדם, אלא מכל מה שנברא בעולם לא יספר בגנותו. ומביא מעשה בחובות הלבבות, בחסיד שהיה הולך בדרך ועמו אנשים, והיתה נבילה מוסרחת בדרך. אמר אחד כמה מסריח נבילה זו. השיב לו החסיד שיניה לבנות, כלומר למה אתה מספר בגנותה, תתבונן שיש בה איזה דבר משובח. ובודאי לא הפשיע אותו על שרצה לעבור מריח רע, אלא על מה שסיפר בגנותה. ורז"ל הפליגו באיסור בזיון אוכלים שהם צומח המתגדל מהדומם, עלכן איסור הוא לשלוח יד בשום דבר בעולם אם לא לכבודו:

וכך כתב מהרמ"ק בתומר דבורה וזה לשונו, לא יבזה שום נמצא מהנמצאים, שכלם בחכמה. ולא יעקור הצומח אלא לצורך. ולא ימית הבעלי חיים אלא לצורך, ויברור להם מיתה יפה בסכין בדוקה לרחם כל מה שאפשר. זה הכלל, החמלה על כל הנמצאים שלא לחבלם תלויה בחכמה, זולתי להעלות ממעלה אל מעלה מצומח לחי, ומחי למדבר, שאז מותר להעקיר לצמח ולהמית את החי לחוב על מנת לזכות, עד כאן לשונו:

והשבח המעולה העולה על כולם לשבח הנמצאים הוא שבח מעלת התורה מצפוניה וגילויה, ולשבח הצדיקים והחסידים ואנשי מעשה, כדי לעשות קנאת סופרים ואז תרבה חכמה:

נשלם אות ה"א